

Uygar Gültekin: 'Herkesin Anası' Meryem Ana ve oğlu Armenak'ın hikâyesi

Posted on 29/04/2015

Devrimcilerin isimleri türkülerde, marşlarda, şiirlerde, kitaplarda sık sık anılır. Hikâyeleri kuşaktan kuşağa aktarılır, hiç unutulmaz. Bir de onların anaları vardır. Çocukları dünyanın derdini sırtına yüklenirken, anaları da çocuklarını ve dinmez bir hasreti sırtlar. Yolu gözlenen çocukların sayısı arttıkça kimi sofralar ortaklaşır, bekleyiş dayanışmaya dönüşür. O yüzden kimi analar 'Herkesin Anası' oluverir.

O analardan biri de Türkiye'de sosyalist mücadelenin önde gelen isimlerinden Armenak (Orhan) Bakır'ın annesi Meryem Bakır. Meryem Ana'nın Diyarbakır'da başlayan çilekeş hayatı, 30 Temmuz'da Stockholm'de noktalandı. Bu vesileyle, Hrant Dink'in Agos'un 58. sayısında 1998 yılının Anneler Günü'nde ziyaret edip söyleştiği Meryem Bakır'ı bir kez daha anmak istedik.

Önce ismini bırakırsın

Kimliğinde Orhan olarak geçer Armenak Bakır, tıpkı Hrant Dink'in de kimlikte Fırat olarak

bilinmesi gibi. İstanbul'a gelip sol harekete katılıp örgütlü olunca, gerek ailesi, gerekse Ermeni toplumu zarar görmesin diye isim değiştirirler. Armenak, sokağa çıkınca Ali Ağa'dır üstüne üstlük...

Armenak Bakır'ın en yakın dostlarından Hrant Dink, 'Herkesin Anası'na dönüşen Meryem Bakır'ın yanına yıllar sonra bir kez daha varışını şöyle anlatmıştı: "Yüreği, kendini başkaları için feda edebilecek kadar insan sevgisiyle dolu bir evladın anasını, asıl adını dahi bilmediğimiz, sadece 'Ana' diye çağırdığımız o güzel insanı, Anneler Günü'nde hem kendi adımıza, hem de oğlu adına selamlıyoruz. Ara sıra Türkiye'ye kızlarını, torunlarını ve oğlunun mezarını ziyarete gelen Ana'yla, geçenlerde torununun düğün törenine geldiğinde tekrar görüştük ve bu anneler gününü de Ana'ya ve yıllar önce yitirdiği evladına ayıralım istedik."

Kayıplarla kurulu bir hayat

Sekiz çocuk annesi bir Diyarbakırlı Ermeni, Meryem Ana. Soykırımdan kurtulmuş bir ailenin çocuğu. Annesi Nure, soykırımda bütün ailesini kaybetmiş ve bir ailenin yanında bakıcılık yaparak yaşayabilmiş.

Bu 'kayıp' izleği Meryem Ana'nın kaderi gibi. Soykırımın ardından İstanbul dışındaki bütün kentlerde Ermeni okulları tek tek kapandığından, o da pek çok Anadolu Ermenisi gibi çocuklarını okumaları için İstanbul'a gönderir. Evde herkes Kürtçe konuşur ama çocukların Ermenice de öğrenmesini ister aile. Adnan, İbrahim, Kenan ve Armenak kardeşler Tıbrevank'ta yatılı okumaya gelirler. Armenak'ın yolu Hrant Dink'le okul yıllarında kesişir.

Meryem Bakır 1970'te evlatlarının peşinden İstanbul'a göç eder. Bir yıl sonra, 1971'de ise eşi kaybolur. Diyarbakır'da soba işiyle uğraşırken, mal almak için İstanbul'a gelir. Ve bir daha kendisinden haber alınamaz. Meryem Ana, Hrant Dink'in 'Sizi bırakıp gitmiş olmasın?'

sorusunu yanıtlarken eşini şöyle anlatıyor:

Yoh, hiç aramızda öyle bi şey yohdu, öyle bir adam da değildi, çok iyi adamdı, çalışkandı, dürüsttü. Yani iyi adamdı. Zatan o yaşasaydı Armenak da böyle olmazdı. Bence bir trafik kazası geçirdi gitti vallahi. O zaman biri trafik kazası geçirdi mi bir kere radyoya veriylendi o kadar. Farkına vardın vardın, varmadın gidiyor. Ben öyle tahmin ediyom yani.”

Her daim mücadele

Yıllarca evine aldığı dikiş makinesiyle geçim sağlayan Meryem Ana’yı kızı Süslü Bakır, “Ömrü boyunca mücadele etti” diye tanımlıyor ve şöyle anlatıyor: “Çok fedakâr, güçlü bir kadındı. Herkese yardımcı olurdu. Babam kaybolduktan sonra bir daha haber almadık. Annem çocuklarını tek başına büyütmek zorunda kaldı. Babamla Diyarbakır’da evlenmiş, sonra Silvan’a gitmiş. Baskılar yüzünden Diyarbakır’a geri gelmişler ama dedem ve yayam gelmemiş. Babamlar altı kardeşti. Bütün kardeşlere annem bakmış. Hepsini evlendirmiş. Sonra teyzem vardı. Dört çocuğuyla bizde kalırdı. Onlara da annem bakmak zorunda kalmış. 15 yaşında terziliğe başlamış, artık gözleri görmez olana kadar çalıştı. Bütün geçim onun sırtındaydı.”

Saklanma yılları

Meryem Ana, çocuklarının peşinden İstanbul’a gelir ama Armenak pek yanında kalmaz. Ara sıra eve yemek yemeye gelir. Meryem Ana, onu hem saklar, hem de karnını doyurur. Kızı Süslü Bakır, Armenak’la beraber evden tencerelerin nasıl arkadaşlarına gittiğinin tanıklarından. Sadece tencereler de değil, Meryem Ana’nın dikişten kazandığı para da gönderilir. Derken bir gün Armenak yakalanır. Meryem Ana, Hrant Dink’e oğlunun yakalanışını şöyle paylaşmıştı:

“İlk 1975’te yakalandı. Ama bizim haberimiz yoktu. Bizim Paskalya haftasıydı, Salı günü eve geldi, ‘Ana’ dedi, ‘Yumurta çöreg yapacağsan oğ yap, arkadaşlarıma götürüyüm.’ Ben de Pangaltı’na geldim, dedim ‘çöreg ilacı falan alayım’, dönerken baktım bizim perdeler kapalıdır. Semra zaten evdeydi, dedim ‘Bu kız niye şimdi perdeleri kapamış?’ Baktım büyük bi kamyon kapımızın önünde. Polis arabası olduğunu da bilmiydim. İki merdiven çıktım, komşumuz kapıyı açtı, dedi ‘Korkmayasan valla sizin evinizi polisler basmış. Orhan’ı arıyorlar.’ Bana sordular ‘Orhan’ın nerde olduğunu bilmiyorsun?’ Dedim ‘Yoh, ne bilem telebedir okul okuyor, bazan geliyor gidiyor, ama bana demediler ‘yakalamışız.’ Sonra üçüncü gün oldu, komşumuz geldi, dedi ‘Orhan İzmir’de yakalanmış, ayağından yaralanmış.’ O zaman ben de ağladım.”

Son öpücük

Sonra cezaevi günleri gelir. Meryem Ana, burada da yalnız bırakmaz oğlunu: “Sonra benle İbrahim gittik cezaevine. Görüştük, baktık kolundan yaralıdır. Heeç bi şey demedi, dedi ‘Yakalandığ işte’. Tabii yanında adam da vardı, candarma vardı, daha o günü içeriye atmıştılar. Bana sadece dedi ki, ‘Ana bikaç kitap var evde, onu veresen eyi bir yere, evde kalmasın’, başka bi şey demedi. Hemen hemen iki sene kaldı. Ben her ay gittim ziyaretine. En son Buca’ya gittim, görüştüm, o gün bana dedi ki, ‘Ana inşallah gelecek sefer açığ görüşme yaparğ.’ Hiç konuşamaz hep ağlardım. Meyva götürmüştüm, çıkardı kardiyan bi salkım üzüm verdi, baktım kardiyan da dedi, ‘Orhan gel anan elin öp, senin anan bunca dayanmış, senin yanan geliyi.’ Güldü, zaten hep gülerdi, kapının arasına geldi, onu öptüm, o da beni öptü, gitti. Zaten de daha heç görmedim. Sonra kardiyan da bana ‘Söyle teyze, sen de herkese söyle! Bir oğlun var, çok efendidir. Bugün iki sene olmuş burdadır, daha hiç kimseyi incitmemiştir’ dedi. Zaten bir hafta sonra da kaçırıldılar.”

Bu kez de İsveç sürgünü

Armenak Bakır, İzmir’de kaldığı cezaevinden 18 Ekim 1977’de arkadaşları tarafından kaçırılır. Anası bir daha Armenak’ı göremez. Meryem Bakır’ın çocukları siyasi sebeplerden dolayı İsveç’in yolunu tutar. Meryem Bakır da yine çocuklarının peşinden İsveç’e geçer. Bir tek kızı Süslü Bakır geride kalır. Birbirlerini uzaktan sevmek Süslü Bakır’ın da kaderidir sanki: “Annem çocuklar gelince kalktı buraya geldi. Amcam İsveç’te yaşıyordu. Kardeşim yine siyasi sebeplerden dolayı İsveç’e gitti. Sonra diğer kardeşlerim... Ben annemi en son 4 sene önce gördüm. İyiydi. Ameliyat falan olmuştu ama direniyordu. Annem dirençli bir kadındır.”

Paramparça bir cenaze

Armenak, cezaevinden kaçırıldıktan sonra yeniden Dersim yollarına düşer. TKP-ML TİKKO’nun merkez komitesi üyesiyken Elazığ Karakoçan’da, 13 Mayıs 1980’de jandarmayla girdiği çatışmada hayatını kaybeder. Polis cenazesini aileye vermez. Cenazesi arkadaşları tarafından kaçırılır.

Armenak’ı teşhis etmeye kardeşi Süslü Bakır gider: “Üç gün sonra gittim. Baktım Orhan’dır. Dedim verin götürelim, izin vermediler. Sonra ertesi gün bütün gazeteler ‘Terörist öldürüldü, cenazesini kimse almadı’ diye haber yaptı. Örgüt bunun üzerine cenazeyi askerin elinden kaçırdı. Orhan’ın çok istediği bir yer varmış, Dersim’de bir tepe... Munzur’u görüyor. Oraya gömmüşler. Asker, mezarı açmış, kafasını kesmiş diyorlar. Sonra bir asker, ölüdür diye yeniden gömmüş. Sonra köylüler, devlet rahatsız ediyor diye istememiş. Bu kez karşı tepeye. Orada da rahat bırakmadılar. Biz yaptırдық, devlet kırdı. Bir zaman kendi gezerdi dağ tepe, sonra mezarı gezdi dağ tepe. Şimdi de baraj, sular altında bırakacakmış. Artık ben bile bilmiyorum nerededir mezarı.”

Armanak Bakır'ın cenazesi, yedi kez yer değiştirir. Mezar taşınmasına Meryem Ana'nın artık ömrü yetmez. Munzur Vadisi'ni sular altında bırakacak baraj, Armenak'ın mezarını da sular altında bırakacaktır. Mezar, köylüler tarafından taşınır.

Meryem Ana, oğlunun mezarının başına gelenleri şöyle anlatıyor: “İki kere o mezarı açmışlar. Tunceli'de bi tane çocuk vardı, hastahanedede çalışıyordu, dedi 'İki kere geldik, baktık mezar açık.' Savcıya sormuşlar, o da demiş 'Hâlâ emin değilim odur, o değil.' Bi kere de kemiklerini tutmuşlar dereden aşağıya atmışlar, gidip hepsi kemikleri toplamışlar gene getirip aynı mezara koymuşlar, ama bırakmamışlar mezarı yapalar. Artık şimdi bilmiyem mezar ne olmuş? Şimdi orda mezar var yok bilmiyem. Mayıs'ın 13'üydü tam. O gün kaynımginilin evi yanmıştı. Orda biraz üzüldük ağladık, eve geldik ikinci gün ölüm haberi geldi. Dedim, keşke benim de evim yanaydı da bu olmayaydı.”

'Oğlum sen kimsin, seni doğuran ana kim? Melek midir, insan mıdır?'

Meryem Bakır, oğlu Armenak'ın nasıl öldürüldüğünü Hrant Dink'e şöyle anlatmıştı: “Karakoçan'da kahvede oturmaya gidiyorlar, polis geliyor, tanıyor tanımıyor bilmiyem. Biri dedi 'Tam bizim evin altında vurdular. Birden baktım polis sesi geldi', dedi, 'Bakkal dayı ışıkları söndür'. Baktım iki silah sesi geldi. Sabah kalktım baktım gazete örtmüşler üstüne. Jandarma başında bekliydi. Dedim 'Hele bir açayım yüzünü göreyim', jandarma dedi 'Amca git, ne başın derde sokuyorsun.' İşte orada oldu. Kimse bilmiyordu nasıl olduğunu.. O kahveye gitmiş o kahvede vurulmuş... Öldüren polis bile tanımamış, demiş 'Ben bilseydim, Orhan'dır, öldürmezdim.' Polisi aldırılmışlar 15 gün sonra. Orda hani koruyucular var ya, işte onlar şikâyet etmişler 'Böyle bir adam var buralarda' diye, 'ama kim olduğunu bilmiyoruz' demişler; öldükten sonra artık herkes bildi, Orhan olduğunu. Bir öğretmen vardı, dedi, 'Bir gün gazetede bir resim çıktı. Baktım gazeteyi almış okuyor. Dedim 'Yoldaş bu aynı sana benziyor'. Baktım deyi 'İnsan insana benzer.' Öldükten sonra anladık onun olduğunu. Güvenirdik ona gelinlerim, kızlarım, hepimiz... Bir gün dedim ki 'Oğlum sen kimsin, seni

doğuran ana kim? Melek midir, insan mıdır? Hep güler, cevap vermezdi'.”

Kaynak: agos.com.tr